

דפדפנה

בין הדף היומי ופרשת השבוע

אשר תמיד עניי ה' אלוך בה

אולם היכן היה שבחה של הארץ ניכר כל זמן הגלות? וגם בימינו אמנם התחילה שיבת ציון ובי' ישראל נותנים פרים. וכדברי רבי אבא (סנהדרין דף צח) אין לך קץ מגולה מזה שנאמר (יחזקאל לו) 'ואתם הרי ישראל ענפכם נתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו' אולם השפע של המים עדיין תלוי במעשנו ובתפילתנו. אלא שכך אופייה של הארץ, שאינה נותנת את יבולה לנכרים, ולכן הייתה הארץ שממה במשך כל זמן הגלות.

מדהים לראות בפרשתנו כמה פעמים מופיעה המילה שממה בהטיות שונות על מנת להדגיש עניין זה: "והשמתי אני את הארץ ושממו עליה איביכם... והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה אז תרצה הארץ את שבתיה כל ימי השמה..." (ויקרא לא-מג)

וכ"כ למה? – אלא שארצנו הקדושה אינה מגלה את כל טובה למי שאין מכירים בסגולתה הערכית שהיא כפלטרין של מלך ויש לנהוג בה בהתאם להוראות התורה ומצוותיה. כך מפורש גם בפרשתנו: "אם-בחקתי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו והשיג לכם דיש את בציר...ואכלתם לחמכם לשבע" (ויקרא כו-ג)

פרשתנו מעלה על נס את האמונה בהשגחה העליונה, להבדיל מאמונת המקרה "ואם-תלכו עמי קרי..." (ויקרא כו, כא), ביטוי המופיע אף הוא פעמים רבות. ביטוי זה מבטא כמו בפרשת עקב את שבחה של הארץ שניתן לחוש בה את השגחתו יתברך עלינו לפי מעשינו. בניגוד לארץ מצרים, לגביה נאמר (דברים יא, יג) "...לא כארץ מצרים.. אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק..." בארץ ישראל "למטר השמים תשתה מים". היינו שאין בה מים באופן קבוע וטבעי אלא היא תלויה בשפע הבא משמים ולזה צריך תפילות וזכויות.

אם נחזור לראשית דברינו, אין מתאים יותר ללמוד את מצוות שמיטה ונטיעה, הדורשות תעצומות נפש אמוניות ורוחניות, אלא מפסוק זה המתאר את ההשגחה הפרטית בארצנו וביבולה. אדם עמל קשות בעבודת שדהו ומצטווה שלוש שנים לא לאכול מפריו וגם את היבול בשנה הרביעית להקדיש לה. כיו"ב אדם המפקיר שדהו שנה שלימה ואף יותר מכך בשנת יובל, כיצד יתפרנס. מניין ישאב את הכוחות האמוניים להיות מ'גיבורי כח עושי דברו? – על כך קושרת הגמרא מצוות אלו וזמן חלותן דווקא עם פסוק זה 'עניי ה' אלוך בה'. אמנם השפע הגשמי והרוחני תלוי גם בהשתדלותנו, אך ללא השגחה אין תועלת בהשתדלות זו כפי שכתוב בפרשה: "וזרעתם לריק זרעכם..".

אנו נמצאים ערב יום ההילולא של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי זצ"ל, המשמש דוגמה חיה ל'אם בחוקותי תלכו' – שתהיו עמלים בתורה. עמל תורה על כל רזיה ודקדוקיה, המסוגל לשפע גשמי מדוקדק אף הוא, מידה כנגד מידה. 'ונתתי גשמיכם' אך לא סתם אלא בעתם, בדיוק, בכמות ובזמן כאותה התורה הנלמדת בעמל וממילא בדקדוק.

ומעשה בתלמיד אחד של רשב"י שיצא לחו"ל וחזר עשיר, וכשבא לרשב"י, והיו התלמידים רואים את הריחוק שהרוויח, הצטערו על שלא עלה בידם להתעשר כמוהו.

מה עשה ר' שמעון? לקח את תלמידיו ויצא עמם לבקעה ואמר לבקעה: 'בקעה בקעה התמלאי דינרי זהב!' ונתמלאה. אמר לתלמידיו: 'כל אחד ואחד יטול אך דעו לכם, שכל מי שהוא נוטל, משכר העוה"ב הוא נוטל'. כיון שכן התחילו אומרים 'כי שמחתני ה' בפעליך במעשי ידיך ארנון' (מדרש

תהילים צב)

מהמעשה משתמע שאם התלמידים היו יוצאים לחו"ל גם היה בידם להתעשר אלא שאז היה זה ע"ח העוה"ב שלהם. ולכאורה הרי 'כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ועד ר"ה" שנה" "מרשית שנה.. (מרשית ללא אל"ף אותיות מתשרי)? אלא שבארץ ישראל המזונות ניתנים בהשגחה לפי הראוי לכל אחד לצורך עבודת ה' שלו, כפי שהסברנו לעיל, ממילא התעשרות לא באה ע"ח העוה"ב. אבל חו"ל פועלת לפי כללים טבעיים יותר ויתכן להעשיר שם, אבל זה יכול לבא על חשבון השכר בעוה"ב. כך בבקעה עם הדינרים זה היה שפע כתוצאה מנס רגעי ולא שפע הנובע מהשגחה מתמדת ולכן יכלו להפסיד את העוה"ב לו נהנו מכך.

ידע כל הנסתרות... דבריו עושים פרות.. תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו. הוא ימליץ טוב עלינו - אדונונו בר יוחאי. אכ"ר (זאמרתם כה לחי')

השבוע עסקנו במסגרת לימוד הדף היומי בלימודם של דפי הגמרא בראשית מסכת ראש השנה, דפים ג' – ט'. בדפים אלו, תרה הגמרא הקדושה אחר מקור לכל אחד מראשי השנים. הן אלו שנמנו במשנה הפותחת את המסכת והן אלו המובאות בברייתא (ר"ה דף ו' עמוד ב'), בנוסף.

בין המקורות הרבים, ישנו פסוק אחד, המופיע שלוש פעמים בהקשר זה של ארבעת ראשי השנים. הפסוק הוא: "ארץ אשר ה' אלוך דורש אותה תמיד עניי ה' אלוך בה מ'ראשית השנה ועד אחרית שנה" (דברים יא, יב)

שלושת ראשי השנים בהקשרם מופיע פסוק זה הם: ר"ה לתרומת שקלים, ר"ה לשמיטין(שמיטה) ור"ה לנטיעה(ערלה).

ר"ה לתרומת שקלים - חל בא' בניסן והוא מופיע כאמור בברייתא. משמעותו של ר"ה הזה הוא, כי א' בניסן הוא המועד הראשון בו ניתן להקריב קרבנות שנקנו מהשקלים, החדשים, שנתרמו בשנה זו. אגב, זו הסיבה שבא' באדר משמיעים על השקלים, כדי שבא' בניסן כבר יסיפיקו להקריב מכספי השקלים החדשים שנתרמו.

ראש השנה לשמיטה ולנטיעה – חל בא' בתשרי.

הלימוד מהפסוקים לגבי חלותו של כל אחד מראשי השנים נעשה באמצעות לימוד בגזירה שווה כלהלן:

ראש השנה	הפסוק של ר"ה	הפסוק לצורך גז"ש
תרומת שקלים	"זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה" (במדבר כח-ד)	"ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (שמות יב-ב)
שמיטה	"ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ..." (ויקרא כה-ד)	"...מרשית השנה ועד אחרית שנה" (דברים יא, יב)
נטיעה	"שלוש שנים ערלים... ובשנה הרביעית..." (ויקרא יט-כג-כה)	

שואלת הגמרא מדוע ראש השנה של תרומת שקלים לא יכול להילמד מהפסוק "...מרשית השנה ועד אחרית שנה" ואז נאמר שיחול בא' בתשרי. כמו כן מדוע ראשי השנה לשמיטה ולערלה לא יכולים להילמד מהפסוק "ראשון הוא לכם לחדשי השנה" ואז היינו אומרים שחלים בא' בניסן? הלא בכל הפס' מופיעה המילה 'שנה'?

משיבה הגמרא: אמנם המשותף לכל הפסוקים הוא שמופיעה בהם המילה 'שנה'. אבל על מנת שהלימוד בגזירה שווה יהיה מדויק, אנו למדים פסוק שמופיעה בו המילה 'שנה' יחד עם אזכור של חודשים ('חודשי') מפסוק שאף בו מופיעה גם המילה שנה וגם ישנו אזכור לחודשי השנה.

לכן ר"ה לתרומת שקלים בו מופיע המונח 'לחודשי השנה' יכול להילמד רק מהפסוק בשמות יב' שאף בו מופיע המונח 'חודשי השנה'. לעומת זאת, בפסוק בדברים יא' מופיעה המילה 'שנה' בלבד ואין היא יכולה ללמד בגזירה שווה לפסוק בו מופיעים החודשים בנוסף למילה 'שנה'. כנ"ל שמיטה וערלה, בהן מופיעה המילה 'שנה' בלבד והן יכולות להילמד רק מפסוק בו מופיעה המילה 'שנה' בלבד ללא אזכור נוסף של חודשים.

דומה, כי מעבר לסיבה הטכנית, לכאורה, קיימת אולי סיבה נוספת, מדוע דווקא שמיטה וערלה, מצוות התלויות בארץ, נלמדות מהפס' "מ'ראשית השנה ועד אחרית שנה" פסוק זה מופיע בפרשת עקב, העוסקת בשבחה של ארץ ישראל. "כי ה' אלוך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר" (דברים ח ז-ח).